

İÇİNDEKİLER / 5

ÖN SÖZ / 11

ÖN SÖZ/İkinci Baskı İçin / 15

I. BÖLÜM: YAZMA EĞİTİMİNE GİRİŞ / 17

A. YAZMA EĞİTİMİNİN ÖNEMİ / 19

- i. Yazma eğitiminde karşımıza çıkan başlıca engeller / 20*
- ii. Yazma eğitiminde kazandırılacak davranışlar ve beceriler / 23*
- iii. Yazma eğitiminde uygulanabilecek bazı yöntemler / 24*

B. YAZMA EĞİTİMİNDE BAŞARININ YOLLARI / 29

- i. Metnin iletişim dışında başka görevleri de var / 29*
- ii. Metni oluşturan unsurlar ya da metnin ölçütleri nelerdir? / 29*

C. YAZMA EĞİTİMİNDE TEMEL İLKELER / 31

- a. Yazmaya motive olmak / 31**
- b. Türkçeyi kullanma becerisine sahip olmak / 32**
- c. Bireysellik/üslup ya da dili kendileştirmek / 33**
- ç. Dikkatli ve duyarlı bir gözlemci olmak / 34**
- d. Okumayı zorunlu ve zevkli bir alışkanlık hâline getirmek / 35**
- e. Öğrendiklerimiz üzerinde düşünmek ve bilgiyi özümsemek / 35**

II. BÖLÜM: YAZI VE METİN ÇEŞİTLERİ / 37

A. METİN OLUŞTURMADA BİÇİM / 39

Öğretici metin ile yazınsal metin arasında ne gibi farklar vardır? / 40

ÖĞRETİCİ METİNLERDE ANLATIM BİÇİMLERİ / 45

- a. Açıklayıcı anlatım / 49**
- b. Kamtlayıcı anlatım / 53**

c. Tartışma yoluyla anlatım / 56

ç. Betimleyici anlatım / 58

- i. Kişi betimlemesi / 59*
- ii. Ortam ve yer betimlemesi / 62*
- iii. Nesne betimlemesi / 66*
- iv. İzlenime dayalı/öznel betimleme / 68*

d. Öyküleme yoluyla anlatım / 70

Öykülemeyi zenginleştiren unsurlar / 73

e. Konuşma yoluyla anlatım / 74

f. Şiir formunda (manzum) anlatım / 77

B. METNİN DİLİ / 81

1. SÖZCÜKLERİN KULLANILIŞI / 81

- i. Sözcüklerin ses ve duygu değerleri / 82*
- ii. Sözcüklerin ahenginden yararlanma / 85*

a. Sözcük dağarını artırmanın yolları / 87

Sözcük dağarını artırmak için neler yapılabilir? / 87

b. Nüanslı sözcüklerin üzerinde çalışmalar yapmak / 89

2. İYİ BİR CÜMLE NASIL OLMALIDIR? / 95

- i. Dil kurallarına uygunluk / 97*
- ii. Mantıksal düzenleme / 98*
- iii. Anlatımda açıklık / 98*
- iv. Duruluk/yalınlık / 98*
- v. Ahenk ve akıcılık / 99*

C. GENEL ANLATIM BOZUKLUKLARI / 119

1. BİÇİM VE DÜZENLEYİŞ YANLIŞLARI / 119

a. Biçimsel yanlışlar / 120

b. Anlatım yanlışları / 120

c. Düzenleyiş yanlışları / 121

ç. Noktalama yanlışları / 126

d. Mantıksal yanlışlar / 128

e. Yazma yanlışları / 131

f. Metinde argo ve jargon kullanmak / 133

2. DİL BİLGİSİ YANLIŞLARI / 136

a. Sözcüklerin/eklerin kullanılışından doğan yanlışlar / 136

- i. Eş anlamlı sözcüklerin bir arada ya da yakın aralıklarla kullanılması / 136*
- ii. Eski ve yeni sözcüklerin bir arada kullanılması / 136*
- iii. Gereksiz sözcük ve eklerin kullanılması / 137*
- iv. Yardımcı eylem sözcüklerinin gereksiz ya da yanlış yerde kullanılması / 137*
- v. Geniş anlamlı sözcüklerin yanlış anlamda kullanılması / 138*

b. Söz dizimi yanlışları / 138

- i. Tamlama yanlışları / 139*
- ii. Özne yanlışları / 139*
- iii. Özne-yüklem uyumsuzluğu / 140*
- iv. Tümleç yanlışları / 140*
- v. Yüklem yanlışları / 141*

III. BÖLÜM: YAZMA SÜRECİ / 143

A. HAZIRLIK / 145

- i. Öğretici metinlerde hazırlık dönemi / 145*

a. Konuyu belirlemek / 145

- i. Bilgi sahibi olunan konuları seçmek / 146*
- ii. Güncel ve ilgi çekici konuları seçmek / 146*

b. Yazma amacını ve hedef kitleyi belirlemek / 146

c. Yazı türünü ve anlatım biçimini belirlemek / 147

ç. Konunun sınırlarını belirlemek / 147

d. Konuyla ilgili malzemeyi belirlemek / 148

e. Ana ve yardımcı düşünceleri belirlemek / 149

f. Anlatım biçimini ve üslubu belirlemek / 150

g. Bakış açısını belirlemek / 150

B. PLANLAYARAK YAZMA / 153

- i. İyi bir plan nasıl yapılır? / 154*

1. BİÇİMSEL PLANLAMA / 159

- i. Sayfa düzeni / 159*

- ii. Paragraf düzeni / 159*

2. İÇERİK BAKIMINDAN PLANLAMA / 160

a. Başlangıç ya da giriş bölümünün yazılması / 160

b. Konunun açılımı / 164

- i. Konunun açılımında uyulması gereken kurallar / 165*

c. Yazıyı sonlandırma ve denetleme / 167

C. YAZMA EĞİTİM YÖNTEMLERİ / 171

1. NOT ALMA / 171

2.ÖZET ÇIKARMA / 173

3. BOŞLUK DOLDURMA / 175

4. KAVRAM HAVUZUNDAN SÖZCÜK SEÇEREK YAZMA / 180

5. SERBEST YAZMA / 189

6. KONTROLLÜ YAZMA / 191

7. GÜDÜMLÜ YAZMA / 196

8. DİKTE YÖNTEMİ / 197

9. GRUP OLARAK YAZMA/KÜME ÇALIŞMALARI / 198

10. METİN TAMAMLAMA / 204
11. TAHMİNDE BULUNMA / 207
12. BİR METNİ KENDİ SÖZCÜKLERİYLE YENİDEN OLUŞTURMA / 207
13. BİR METİNDEN HAREKETLE YENİ BİR METİN OLUŞTURMA / 210
14. DUYULARDAN HAREKETLE YAZMA / 212
15. TÜMEVARIM / 216
16. TÜMDENGELİM / 217
17. ELEŞTİREL YAZMA / 218
18. ARAŞTIRMAYA DAYALI BİLİMSEL YAZI ÇALIŞMALARI / 223
- i. Bilimsel bir yazı nasıl yazılır ya da bilimsel bir yazının oluşum süreci / 224
- ii. Bilimsel yazı planı / 226
- iii. Bilimsel yazılarda kaynak bilgisinin yazılması / 226
19. YARATICI YAZMA / 229
- a. Yaratıcı yazmanın ana ilkeleri / 230
- b. Yaratıcı yazma çalışmalarında yazma süreci / 231
- c. Yaratıcı yazmada karşımıza çıkan başlıca engeller / 233
- ç. Yaratıcı yazma uygulama çalışmaları / 234
- i. Kurmaca bir metne sonuç bölümü yazmak / 234
- ii. Masal Tamamlamak / 240
- iii. Belirli sözcük ve kavramları kullanarak yazmak / 243
- iv. Kurmaca bir metnin anlatıcısını değiştirmek / 246
- v. Kurmaca metnin zaman, olay yeri, kişiler gibi temel unsurlarını değiştirmek / 256
- vi. Kurmaca bir metni bakış açısını değiştirerek yeniden kurgulamak / 263
- vii. Bir olaya uygun öykü tipi ya da karakteri oluşturmak / 272
- viii. Kurmaca bir metni, konuşma bölümlerini değiştirerek tamamlamak / 273
- ix. Serbest ya da kodları belirlenmiş bir konuda parodi yazmak / 285
- x. Kurmaca bir metni başka bir türe dönüştürerek yeniden kurgulamak / 295
- xi. Kurmaca bir metne öykünerek yeni bir metin oluşturmak / 296
- xii. Metnin temel izleğinden yola çıkarak yeni bir metin kurgulamak / 300
- xiii. Yazımsal metindeki olayı ya da olay kişilerini değiştirmek / 310
- xiv. Serbest ya da ana izleği ve konusu öğretmen tarafından belirlenmiş şiir yazmak / 322
- xv. Bir metni temel unsurlarını değiştirmeden kendi sözcükleriyle yeniden yazmak / 323

Ç. SEÇİLMİŞ YAZILAR ÜZERİNDE ÇALIŞMALAR / 327

1. ÖĞRETİCİ METİNLERİN İNCELENMESİ / 327

- i. Paragraf incelemesi / 327
- ii. Fıkra planı ve incelemesi / 328
- iii. Eleştiri yazma çalışmaları / 331

2. KURMACA METİNLERİN İNCELENMESİ / 335

- i. Bir öyküyü izleksel olarak incelemek / 335
- ii. Bir metnin bakış açısını ve ana düşüncesini bulmak / 352
- iii. Kurmaca bir metinde anlatıcısı bulmak / 353
- iv. İzlekleri aynı olan iki kurmaca metni karşılaştırmak / 354

D. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME / 359

1. ÖĞRENCİ YAZILARINI İNCELEME YÖNTEM VE YAKLAŞIMLARI / 359

a. Yazma çalışmalarının incelenmesi / 360

- i. Öğretici nitelikli metinlerin incelenmesi / 362
- ii. Yaratıcı yazma çalışmalarının incelenmesi ve denetlenmesi / 363
- iii. Yaratıcı yazma çalışmalarında rehber kişinin konumu / 363
- iv. Yazıların düzeltilmesinde kullanılacak kısaltma ve işaretler / 364

2. YAZMA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ / 364

- i. Yazıların Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Ölçütler / 365
- ii. Yazma çalışmalarını değerlendirme formu (EK 1) / 366
- iii. Proje değerlendirme formu (EK 2) / 367
- iv. Küme çalışmalarına katılan öğrencilerin grup öz değerlendirme formu (EK 3) / 368
- v. Yazılı anlatım değerlendirme formu (EK 4) / 369
- vi. Öğrenci ürün dosyası değerlendirme formu (EK 5) / 370

E. YAZMA ALIŞTIRMALARI / 371

Uygulama metinleri ve cevapları / 383

KAYNAKÇA / 393

1. KURAM / 393

2. UYGULAMA / 394

ÖN SÖZ

Uygulamalı Yazma Eğitimi adını taşıyan bu kitap; içeriği, konuları işleyiş biçimi, bakış açısı ve hepsinden önemlisi uygulamaya dayalı olması bakımından klasik yazma öğretimi kitaplarından ayrılmaktadır. Bu farklılık, aynı zamanda bir zorunluluğu da bünyesinde taşıyor. Zira yakın zamanlara kadar yazma eğitimi ile ilgili çalışmalar ve yazılan kitaplar, daha çok kuramsal bilgilerle ve birkaç basmakalıp örneklerle sınırlı kalmıştır. Özellikle son yıllarda Batı ülkelerinde ve ülkemizde yapılan bilimsel araştırmaların da etkisiyle yazma eğitiminin daha çok uygulamalı çalışmalarla başarılı olacağı düşüncesi, artık bu alanda görev yapan meslektaşlarımızın ortak yargısını oluşturmaktadır.

Başlangıçta Eğitim Fakülteleri Türkçe Bölümlerinin Yazma Eğitimi dersleri için tasarlamamıza rağmen kitabın hedef kitle, ilköğretimin ikinci kademesinden lise ve yüksek öğretime kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Nitekim yaş kümelerine göre uygulamalar ve yöntemler kısmen değişse bile seçilen örnekler, öğretmene farklı seçenekler sunacak nitelikte olduğu için, kitabın büyük bir bölümü yazma eğitimi gören tüm yaş kümelerine seslenmektedir.

Öğrencileri kuramsal bilgilerle yormamak ve uygulamaları sıkıcı olmaktan kurtarmak için daha çok yazınsal metinleri kısa öykü, öykü, kronik, fabl, şiir, masal gibi kurmaca ve olay ağırlıklı metinlerden seçtik. Ayrıca bu amaca yönelik metinler oluşturduk. Özellikle yaratıcı yazmaya daha çok ağırlık verdik. İstedik ki öğrenci, bu çeşitten uygulamalarla, içindeki gizli yaratıcı yönünü keşfetsin, açığa çıkarsın; böylece kendine güveni gelsin. Zira ilginç ve düşündürücü hatta eğlendirici olay metinlerinin öğrencilerin okuma isteklerini artırdığını, onları bu yolda motive edeceğini ve doğal olarak onlarda yazma isteği uyandıracaklarını deneyimlerimizle biliyoruz.

Öğrencilerimizin öz güven eksikliğinde aile ve okul gibi iki önemli kurumun büyük etkisi olduğu bilinen bir durumdur. Bu kurumlardan aileler, çocuklarını, çevre ve törelerin etkisiyle kendi fantezileri ya da doğruları yönünde biçimlendirmeye çalışıyor; birtakım hazır kalıpların, cenderelerin içine sıkıştırıyorlar. Bu yüzden her insanda az ya da çok var olan yaratıcı gücün ortaya çıkmasını engelliyorlar. Böylece özgün düşünemeyen; yaşadıklarının, gördüklerinin, işittiklerinin nedenini, niçinini araştırmayan; kendisine sunulanları sorgulamayan; sorgulamadığı için de yetenek ve zayıflıklarının farkında olamayan; başkalarının ürettikleri düşünsel ürünlerle ya da basmakalıp söylemlerle hayatını sürdüren bireyler olarak yetişiyorlar. Okula gelince bu kurum da öğrencilerin ufkunu açmak ve birtakım gizli yeteneklerini ortaya çıkarmak yerine, resmî ideolojinin basmakalıp söylemleri ve dogmaları doğrultusunda kendisine söylenenleri tartışmasız kabul eden tek tip ve standart yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlıyor. Eş bir söyleyişle tartışmayı, özgünlüğü ve yaratıcılığı esas alan öğrenci merkezli bir eğitim değil, sürekli rekabete ve yarışmaya dayalı öğretmen merkezli bir dogmalar sistemi aktarılmaya çalışılıyor. Sonuçta genel yapıyı değiştirmeye yönelik olarak ders programları yenilense de uygulamada sorunlar devam ediyor.

Oysa dinlemek, okumak, konuşmak ve yazmak, günlük yaşamımızın vazgeçilmez temel becerileridir. Bizi insan yapan ve insan olmanın en temel aktiviteleri bunlardır. Bu kadar yaşamsal bir öneme sahip olan bu becerilerin geliştirilmesi en iyi duruma getirilmesi için destekleyici çalışmalara gereksinim duyulması da kaçınılmaz oluyor.

Bu itibarla geleneksel yazma eğitiminin klişe ve kalıplaşmış ezbere dayalı bilgi aktarımından uzak durmaya özen gösterdik. Soyut, içi doldurulmamış kavramlara ve belli kalıplara göre düşünen tek tip insan modeli yetiştirmeye yönelik eğitimin kırılmaz tabuları, sürekli yinelenen basmakalıp yapay değerler ve dogmalar, yaratıcı yazma çalışmalarıyla ortadan kalkacaktır. Kaldı ki yaratıcı düş dünyasının önu açıldığında ‘*gençler her şeyi bilemez, yeteri kadar yaşam deneyimleri olmadığı için gözlemlerini ve yaşam deneyimlerini kullanamaz; bu yüzden hep başkalarının ürettiklerini tekrarlar ve duyduklarıyla yetinirler*’ gibi yerleşik, bizce köreltici, değer yargıları ortadan kalkacak, öğrencilerin öz güven kazandıkları görülecektir.

Uygulamayı temel prensip edinen bu kitap, yazma çalışmalarını bir azap olmaktan kurtarıp eğlenceli bir oyun hâline getirmeyi amaçlıyor. Aslında yazmak da eğlenceli bir oyun değil mi? Buna göre kitabımı-

zın hedef kitlesi olan öğrenciler, yazar olarak oyunun kurgulayıcısı; kılavuz konumundaki bizler ise kimi zaman okuyucu, ama çoğu kez hem oyuncu hem izleyici oluyoruz. Kuşkusuz her oyunun birtakım kuralları var. Bu yüzden yer yer kuralları da vermeyi ihmal etmedik. Ama ölçüsünce ve öğrencileri sıkmadan.

Kitaptaki uygulamaların bir bölümü grup çalışmalarından oluşuyor. Öğrenciler dayanışma ruhu ve ekip çalışması anlayışıyla kendilerini strese sokmadan, aralarında tartışarak ve yaratıcı becerilerini geliştirerek ilginç ve özgün metin parçacıkları oluşturacak, birlikte üretebilenin hazzını yaşayacaklardır. Böylece çevrelerine daha duyarlı olacak, ekip ruhunu kavrayacak, bireysel ve grup olarak tartışma ve eleştiri becerileri gelişecektir.

Kitabın son bölümü özellikle öğretmenler ve Türkçe öğretmenliğini meslek olarak seçenler için ölçme ve değerlendirmeye ayrılmıştır. Zaten yazma eğitimi sadece yazma becerisini geliştirmeyecek, aynı zamanda onların okuma, çözümleme, eleştirme yeteneklerini de geliştirecektir.

Yazınsal metinler üzerinde çalışmalarımızın birkaç nedeni var. Her şeyden önce bu metinler, kurmaca oldukları için öğrencilerin ilgisini çekiyor. Sonra onların hayal dünyasını ve imgelem gücünü harekete geçiren zengin bir malzeme sunuyorlar. Yine bu metinler, kurmaca oldukları için metinlerde neyin anlatıldığı değil, nasıl anlatıldığı ön plana geçiyor. Böylece öğrenci eğlenceli ve merak uyandırıcı metinlerle karşılaşırken, bir yandan da bu metinleri çözmeye, yorumlamaya kurgu ve anlatım tekniğini, dilini ve karşılaştığı dil sanatlarını öğrenmeye, çözmeye çalışıyor. Kısaca eğleniyor ve öğreniyor; öğrendikçe öz güven kazanıyor ve mutlu oluyor. Metindeki yazar tarafından bilinçli olarak bırakılmış boşlukları dolduruyor, neden-sonuç ilişkisi kurarak metni çözüyor, dil oyunlarını algılıyor, metinle iletişim kurarak kimi zaman metnin nesnesi konumundan öznesi konumuna geçiyor; kimi zaman ise metni zihninde yeniden kurguluyor, kendince değiştiriyor. Doğal olarak bu çeşit uygulama çalışmalarının okumaya da yardımcı olduğunu burada anımsatalım.

Yazınsal metinler öğretici metinler gibi, metinler arası da olsa bir etkileşim içinde olduğu için okur, bu uygulamalar aracılığıyla farklı metinlerin dünyasına uzanabiliyor. Bu nedenlerden ötürü öğrenci metinlerarasılık bağlamında yazarın metnini yazarken başka yazarların eserlerinden nasıl yararlandığını, kimi malzemelerini onlardan

olarak açık ama kurmaca metinlerde daha çok üstü kapalı olarak nasıl kullandığını görecektir.

Bu açıdan kitapta başka yazarlara ait yazınsal metinlerden geniş ölçüde yararlandık. Kimi metinleri biz oluşturduk. Büyük bir bölümünü ise ünlü yazarların özgün eserlerinden işlediğimiz konuya göre seçerek kullandık. İstedik ki öğrenci bu metinleri önce okusun ve okumanın estetik hazzını yaşasın. Sonra çözümlensin, değerlendirsin, yorumlasın. En sonunda da bu çalışmalarını eleştirel bir yazı ile sonuçlandırsın. Böylece hem eleştirel dikkati, hem de yaratıcı yazma becerisi ve imgelem gücü gelişsin.

Bu kitabın kimi kuramsal bölümlerinin hazırlanmasında, kaynakçamızdaki yayınlarla birlikte, özellikle, Aktaş ile Gündüz'ün birlikte hazırladıkları *Yazılı ve Sözlü Anlatım Okuma-Dinleme-Konuşma-Yazma* adlı kitaptan yararlandık. Ayrıca yaratıcı yazma çalışmalarında İpşiroğlu'nun *Yaratıcı Yazma Çalışmalarında Yazınsal Metinlerin İşlevi*, *Yaratıcı Yazma* adlı çalışmasının yöntem olarak ufuk açıcı olduğunu söylemek bir gönül borcu niteliğinde.

Sonuç olarak *Uygulamalı Yazma Eğitimi El Kitabı*, alanında yazılmış ilk kitap değildir, sonuncusu da olmayacaktır; belki gözden kaçan ya da unutulmuş hataları/eksikleri de vardır. Ancak kitabın yazarları, kitaplarının uygulamaya geniş yer vermesi hatta uygulamayı yazma eğitiminin vazgeçilmez prensibi olarak benimsemesiyle, özgün örnekleri ve metinleriyle, üslubu ve yöntemiyle yazma eğitimine büyük oranda katkısı olacağına, alana ilgi duyanların uyarılarıyla daha olgunlaşacağına inanmaktadırlar.

Osman Gündüz-Tacettin Şimşek
Erzurum 2011

ÖN SÖZ

İkinci baskı için

Geçen yıl *Uygulamalı Yazma Eğitimi El Kitabı* adlı kitabımızı siz değerli meslektaşlarımızın beğenisine sunarken kitabın sürekli kendisini yenileyeceğini söylemiştik. Kitapla ilgili olumlu eleştirilerinizin bizi mutlu ettiğini ve cesaretlendirdiğini söylemeliyiz. Bu itibarla kitapta birtakım yenilikler/değişiklikler yaptık. Her şeyden önce kitabı yeniden inceleyerek birinci baskıda gözden kaçan bazı yazım ve dizgi yanlışlarını düzelttik. İkincisi ve en önemlisi, uygulama metinlerini olabildiğince artırmaya çalıştık. Ancak uygulamaya yönelik metinlerin önemli bir bölümünü sınıf içi çalışmalarında yaptığımız öğrenci metinlerinden seçtik. Bununla hem verilen bilgilerin öğrenci nezdinde uygulanabilirliğini kanıtladığımızı hem de öğrencilerin yazacakları konuda ufuklarının açılmasını sağladığımızı düşünüyoruz. Bu ilkelerimiz doğrultusunda öğrenci metinlerinin sonraki baskılarda artacağı bilinmelidir.

Kitapta yaptığımız önemli değişikliklerden biri de kitabın sonuna yerleştirdiğimiz uygulama metinleri ile ilgili. Bu metinlerin yazma uygulamaları için ders öğretmenine yardımcı olacağını düşünmüştük. Ne ki eklenen uygulamalar, kitabın hacmini makul sınırların ötesine taşıdı. Bu nedenle uygulama çalışmalarında kullandıklarımız dışında kalan kimi metinleri çıkarmak zorunda kaldık.

Son söz olarak, ilk baskıdaki dileklerimizi yineleyeceğiz: *Uygulamalı Yazma Eğitimi El Kitabı* adını taşıyan kitabımız, uygulamayı yazma eğitiminin vazgeçilmez prensibi olarak benimsemiştir. Bu prensibe bağlı olarak yazmaya yönelik özgün örnekler ve oluşturduğumuz metinler yazma eğitimine katkı sağlayacak, yazma eğitimi teorik bilgilerin sıkıcı ortamından kurtaracak ve yazmayı zevkli bir oyun hâline getirecektir.

Bu arada sona bıraktığımız bir gönül borcunu söyleyelim: Bu kitabın tashihinde emeği geçen araştırma görevlileri *Oğuzhan Sevim* ve özellikle *İzzet Şeref'e*, *Grafiker Yayınları* yönetici ve çalışanlarına teşekkür etmeyi zevkli bir görev olarak kabul ediyoruz.

Uygulamalı Yazma Eğitimi El Kitabı'mızın uyarılarınızla olgunlaşacağını ve zenginleşeceğini umuyor ve diliyoruz.

Osman Gündüz-Tacettin Şimşek
Erzurum 2012